

Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου, *Τα χριστιανικά μνημεία στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο. Όψεις και Πράξεις μιας συνεχιζόμενης καταστροφής* [Μελέτες Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης αρ. 3], Λευκωσία, Μουσείον Ιεράς Μονής Κύκκου 2008, σελ. 159, έγχρ. εικ. 240, Α/Μ εικ. 22 με ένθετο αναδιπλούμενο χάρτη, 30x21 εκ. (ISBN 978 9963 580 57 6 για την ελληνική έκδοση και ISBN 978 9963 654 67 3 για την αγγλική έκδοση).

Όψεις και πράξεις μιας συνεχιζόμενης καταστροφής

● **Επιμέλεια:** Δρ Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου, Αρχαιολόγος - Βυζαντινολόγος

Μετά τη μερική άρση των περιορισμών διέλευσης προς και από τις τουρκοκρατούμενες περιοχές το Πάσχα του 2003, δόθηκε η ευκαιρία να διαπιστωθεί η κατάσταση των χριστιανικών μνημείων μετά από 29 χρόνια κατοχής και εγκατάλειψής τους. Ο επίσκοπος και ηγούμενος της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. κ. Νικηφόρος, εκφράζοντας την προσωπική του αγωνία για την τύχη των ιερών χώρων και κειμηλίων του κατεχόμενου τμήματος της Νήσου και το ενδιαφέρον ολόκληρης της Αδελφότητας της Μο-

νής, ανέθεσε στο Μουσείον της Ιεράς Μονής Κύκκου την εκπόνηση ερευνητικού προγράμματος με σκοπό την αυτοψία των μνημείων και την αποτύπωση της πραγματικότητας. Για τον σκοπό αυτό συγκροτήθηκε ερευνητική ομάδα από αρχαιολόγους, φωτογράφο και συντηρητές, η οποία έφερε εις πέρας το έργο αυτό συγκροτώντας βάση δεδομένων με περ. 20.000 φωτογραφίες, αναλυτικά δελτία καταγραφής των ναών, φωτογραφικό υλικό πριν και μετά το 1974, καθώς και τη σχετική βιβλιογραφία. Το Μουσείον της Ιεράς Μονής Κύκκου προχώρησε επίσης σε φωτογρα-

φικές εκθέσεις στη Λευκωσία, στις Βρυξέλλες και στη Θεσσαλονίκη και σε διαλέξεις με το ίδιο περιεχόμενο στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α. Η παρούσα έκδοση του βυζαντινολόγου Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου συγκεντρώνει και παρουσιάζει περιεκτικά το όλο πρόβλημα της καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο.

Το βιβλίο χωρίζεται σε επτά ενότητες και προλογίζεται από τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας, κ. κ. Νικηφόρο (σελ. 11-12), καθώς και από τον Καθηγητή Βυζαντινής Αρχαιολογίας Δημήτριο Τριανταφυλλό-

πουλο (σελ. 13), επόπτη της εκδοτικής σειράς Μελέτες Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης. Στην «Ιστορική Αναδρομή» (σελ. 17-24) κατατοπίζεται ο αναγνώστης για το ιστορικό πλαίσιο της Κύπρου από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια έως την τουρκική εισβολή του 1974. Στο επόμενο κεφάλαιο και υπό τον τίτλο «Πρόγραμμα καταγραφής χριστιανικών ναών» (σελ. 25-47) παρουσιάζεται το ιστορικό των εξορμήσεων και αυτοψιών στα κατεχόμενα, καταγράφονται εκτός των Ορθοδόξων και οι ναοί ξένων δογμάτων (καθολικοί, προτεσταντικοί, αρμενικοί, μαρωνιτικοί) και θρησκειών (ιουδαϊκοί) και περιγράφεται η κατάσταση των μνημείων. Επίσης γίνονται με συγκεκριμένες αναφορές σε μνημεία, ανάλυση της πρακτικής και των μεθοδεύσεων που έχει ακολουθήσει το κατοχικό καθεστώς, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει θρησκευτική ελευθερία, σε όσους μη μουσουλμάνους βρίσκονται στα κατεχόμενα.

Στο επόμενο κεφάλαιο υπό τον τίτλο «Αλλότριες χρήσεις των θρησκευτικών μνημείων» (σελ. 48-83) ο συγγραφέας συγκεντρώνει τους χριστιανικούς ναούς στα κατεχόμενα κατά κατηγορία, ανάλογα με τη σημερινή χρήση τους από το κατοχικό καθεστώς. Παρουσιάζονται ναοί που έχουν μετατραπεί σε οθωμανικά τεμένη, σε στρατόπεδα, στάβλους, ορνιθώνες, βουστάσια, μάνδρες προβάτων, σιταποθήκες, αχυρώνες και αποθήκες ζωοτροφών συνοδευόμενοι από το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται σε ναούς, τους οποίους έχουν οικειοποιηθεί ιδιώτες ή «πωληθεί» σε αλλοδαπούς και έχουν μετατραπεί σε οικίες, καταστήματα, γραφεία, εργαστήρια, πολιτιστικούς συλλόγους, χώρους στάθμευσης, γυμναστήρια, καφενεία, σωματεία, αποθήκες οικοδομικών υλικών, ξενοδοχεία, μπραριές, μουσεία, χαμάμ, χοροδιδασκαλεία και νεκροτομεία.

Στο κεφάλαιο «Αρχαιοκαπηλία και τυμβωρυχία στο αρχαίο σώμα της Κύπρου» (σελ. 84-93) γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις με βιβλιογραφικές αναφο-

Η πλήρης κατάρρευση του ναού του Αγ. Γεωργίου στο Γεράνι είναι θέμα χρόνου.

ρές και συνοδευτικό φωτογραφικό υλικό αρχαιολογικών χώρων και μουσειακών συλλογών, οι οποίες έγιναν βορρά Τούρκων αρχαιοκαπηλών και εξήχθησαν από το νησί, για να καταλήξουν μέσω των δρόμων του λαθρεμπορίου και της αρχαιοκαπηλίας σε συλλογές μουσείων ή ιδιωτών. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται και στα βεβηλωμένα κοιμητήρια της κατεχόμενης Κύπρου. Στις επόμενες σελίδες (σελ. 94-135) παρου-

σιάζονται αντιπροσωπευτικά δείγματα τοιχογραφημένων ναών της κατεχόμενης Κύπρου, οι εντοιχισμοί των οποίων αποτοιχίσθηκαν και πωλήθηκαν από αρχαιοκάπηλους. Η παρατακτική παράθεση φωτογραφικού υλικού των περιπτώσεων αυτών με φωτογραφίες πριν το 1974 και της σημερινής τους κατάστασης αποτελούν εύγλωττες μαρτυρίες της συντελεσθείσας πολιτιστικής καταστροφής.

Ο κοιμητηριακός ναός του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο Τρίκωμο κατέρρευσε μετά τη λεηλασία που υπέστη.

Το παλαιοχριστιανικό μωσαϊκό από την αφίδα της Παναγίας Κανακαριάς στη σημερινή του κατάσταση (2008), μετά τη βάνausη αποκόλληση των ψηφιδωτών από Τούρκους αρχαιολόγους.

Στην προτελευταία ενότητα του βιβλίου ο συγγραφέας παρουσιάζει υπό τον τίτλο «Η σύληση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου υπό το πρίσμα διεθνών συνθηκών και ψηφισμάτων» (σελ. 136-137) τα ψηφίσματα και διακηρύξεις διεθνών οργανισμών, όπου καταδικάζεται η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Κύπρο και εντέλλεται η συμμόρφωση του κατοχικού καθεστώτος με τις Διεθνείς Συμβάσεις και Πρωτόκολλα, που έχουν ψηφισθεί σχετικά με την Κύπρο.

Ο Χαράλαμπος Χοτζάκογλου στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου του υπό τον τίτλο «Οθωμανικά τεμμένα στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου» (σελ. 138-141) αναφέρεται στις δεκάδες περιπτώσεις τζαμιών που βρίσκονται στο ελεύθερο τμήμα της Κύπρου και έχουν επισκευασθεί και συντηρηθεί από το Τμήμα Αρχαιοτήτων με κρατική επιχορήγηση. Το φωτογραφικό υλικό του κεφαλαίου

αυτού προσφέρει την αδιάψευστη μαρτυρία του σεβασμού των μνημείων και της θρησκευτικής ελευθερίας, που τυγχάνουν όλες οι θρησκευτικές μειονότητες στην ελεύθερη Κύπρο.

Τα κείμενα και την πλούσια εικονογράφηση του βιβλίου συνοδεύουν βιβλιογραφική τεκμηρίωση με ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και υποσημειώσεις (σελ. 142-149), ενώ ακολουθεί ευρετήριο ανθρωπωνυμίων και τοπωνυμίων (σελ. 150-155), βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα και αναδιπλούμενος χάρτης, όπου σημειώνονται τα κατεχόμενα χωριά και πόλεις.

Το βιβλίο του βυζαντινολόγου Χαράλαμπου Χοτζάκογλου αποτελεί ουσιαστικά την πιο σύγχρονη, πλήρη και ενημερωμένη καταγραφή και παρουσίαση του θέματος της καταστροφής των θρησκευτικών μνημείων στην κατεχόμενη Κύπρο με εμπεριστατωμένη αναφορά, βιβλιογραφική τεκμηρίωση, εύγλωττο και πλούσιο φωτογραφικό και αρχαιολογικό υλικό. Μολοντί παρουσιάζει επιστημονικά πορίσματα ερευνητικού προγράμματος, το ύφος και η γλώσσα των κειμένων καταφέρνει να κάνει προσιτό το περιεχόμενο όχι μόνον στην ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και στο ευρύ κοινό με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση για ένα τόσο σημαντικό θέμα και άμεσα συνδεδεμένο με τις τραγικές συνέπειες της τουρκικής στρατιωτικής εισβολής και της συνεχιζόμενης κατοχής στην Κύπρο. Παράλληλα αναδεικνύει τη λεηλασία και διασπορά δεκάδων χιλιάδων έργων τέχνης, κειμηλίων και ιερών σκευών από την κατεχόμενη Κύπρο σε ολόκληρο τον κόσμο, από την Ιαπωνία και τις Η.Π.Α. μέχρι τον Καναδά και την Ευρώπη, όπως τεκμηριώνει ο συγγραφέας στη μελέτη του.

Η έκδοση αυτή του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό

Λεπτομέρεια από το ιερό Βήμα της Επτακώμης, όπου διακρίνονται σακιά με ζωοτροφές και κρεμμύδια πάνω στην αγία Τράπεζα.

Μόνο μερικά ερείπια πλέον θυμίζουν τον ναό του Αγ. Νικολάου στο Τραχώνι της Κυθρέας.

που υπήρχε στη βιβλιογραφία, αναδεικνύοντας και προβάλλοντας ένα από τα σημαντικότερα θέματα που απασχολούν την Κυπριακή Πολιτεία και Εκκλησία και συνδέεται με τις συνομιλίες για τη λύση του Κυπριακού και τα αιτήματα προς το κατοχικό καθεστώς για ελευθερία της έκφρασης, του θρη-

σκεύεσθαι και της διατήρησης της πολιτιστικής ταυτότητας της Μεγαλονήσου.

Το βιβλίο διατίθεται και στα αγγλικά.

Κεντρική Διάθεση: Μουσείον Ιεράς Μονής Κύκκου, τηλ.: 22.370.002, τηλεομοιότυπο: 22356154, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: mimk@cy.net ■